

JUUAN KUNNAN ESI-, PERUS- JA LUKIO-
OPETUKSEN TASA-ARVO- JA
YHDENVERTAISUUSSUUNNITELMA
2026–2028

Sisällysluettelo

1. Johdanto	3
2. Tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyvä lainsäädäntö	6
3. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyön osa-alueet	7
3.1 Opetuksen järjestäminen	7
3.2 Opiskelijavalinnat	8
3.3 Opintasuoritusten arviointi	8
3.4 Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustietoinen opetus ja ohjaus	9
3.5 Häirinnän ehkäiseminen ja poistaminen	12
3.6 Syrjintä	13
Elämäkatsomus, vakaumus ja mielipide	14
Etninen tausta, kansallisuus ja kieli	14
Sukupuolen moninaisuus	15
Esteettömyys ja saavutettavuus	15
4. Toiminta syrjintä- ja häirintätapauksissa	16
5. Tasa-arvon edistäminen ikäryhmittäin	17
5.1 Esiopetus	17
5.2 Alkuopetus	18
5.3 Vuosiluokat 3–6	18
5.4 Vuosiluokat 7–9	19
5.5 Lukio	20
6. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyö Juuan oppilaitoksissa	20
7. Sanasto	23
Lähteet	24

1. Johdanto

Tasa-arvo tarkoittaa jokaisen ihmisen yhtäläisiä mahdollisuuksia tehdä valintoja, opiskella, kehittyä työssään sekä tulla kohdelluksi ja palkituksi siinä ilman asenteellisia tai rakenteellisia rajoituksia, jotka johtuvat sukupuolesta, iästä, kansallisuudesta tai muusta henkilöön liittyvästä seikasta.

Yhdenvertaisuudella tarkoitetaan sitä, että kaikki ihmiset ovat samanarvoisia riippumatta heidän sukupuolestaan, iästään, alkuperästään, kansalaisuudestaan, kielestään, uskonnostaan ja vakaumuksestaan, mielipiteestään, poliittisesta tai ammattiyhdistystoiminnastaan, perhesuhteistaan, vammastaan, terveydentilastaan, seksuaalisesta suuntautumisestaan tai muusta henkilöön liittyvästä syystä.

Suomen perustuslaissa yhdenvertaisuuden periaate viittaa sekä syrjinnän kieltoon että ihmisten yhdenvertaisuuteen lain edessä.

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta eli tasa-arvolaki velvoittaa kouluja ja oppilaitoksia laatimaan tasa-arvosuunnitelman. Yhdenvertaisuuslaki edellyttää, että kouluilla ja oppilaitoksilla pitää olla suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Tasa-arvoisessa ja yhdenvertaisessa koulussa ja oppilaitoksessa ei saa esiintyä syrjintää sukupuolen tai muun henkilöön liittyvän syyn, kuten iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, seksuaalisen suuntautumisen, terveydentilan tai vammaisuuden perusteella.

Tasa-arvon edistäminen oppilaitoksissa tarkoittaa sitä, että kaikkia kohdellaan tasapuolisesti ja syrjimättömästi koulupäivän ja koulutukseen osallistumisen kaikissa tilanteissa.

Oppilaitoksessa laadittava tasa-arvosuunnitelma on työkalu, joka lisää ymmärrystä sukupuolen moninaisuudesta, ennaltaehkäisee sukupuolen perusteella tapahtuvaa syrjintää ja tukee sukupuolten tasa-arvon edistämistä oppilaitoksen arjessa. Tasa-arvosuunnitelmalla

varmistetaan, että oppilaitoksessa tehdään järjestelmällistä tasa-arvotyötä. Tavoitteena on, että oppilas ja opiskelija oppii tuntemaan oikeutensa ja velvollisuutensa sekä kasvaa vastuuseen omista valinnoistaan ja teoistaan.

Viranomaisten sekä koulutuksen järjestäjien on huolehdittava siitä, että kaikilla on samat mahdollisuudet koulutukseen ja ammatilliseen kehitykseen sekä että opetus, tutkimus ja oppiaineisto tukevat tasa-arvolain tarkoituksen toteutumista. Tämä merkitsee sitä, että opetusta tai oppimateriaalia ei saa käyttää ennakkoluulojen tai kaavamaisten perhe- tai työelämää koskevien sukupuoliroolien ja -jakojen luomiseen tai ylläpitämiseen. Tältä osin tasa-arvon edistämisvelvoite koskee erityisesti niitä viranomaisia, jotka vastaavat opetusta koskevista peruslinjauksista ja opetuksen kehittämisestä, viime kädessä myös opettajia.

Koulutuksen kaikilla tasoilla on pyrittävä purkamaan ajattelutapoja ja käytäntöjä, jotka ohjaavat valitsemaan koulutuksen ja ammatin kaavamaisesti sukupuolen mukaan. Tavoitteena on myös, että tulevaisuudessa naiset ja miehet jakautuisivat eri tehtävätasolle ja eri ammatteihin nykyistä tasaisemmin kykyjensä ja taipumustensa mukaan. Velvoite koskee kaikkia oppilaitosmuotoja, erityisesti kuitenkin opinto-ohjausta ja ammatinvalinnanohjausta.

Tasa-arvon edistämisessä ei ole kyse vain oikeudenmukaisuuden toteuttamisesta, vaan myös edellytysten luomisesta viihtyisän ja motivoivan oppimisympäristön syntymiseksi. Tavoitteena on tasa-arvoinen, yhteistyökykyinen sekä tuloksekas työympäristö, jossa tasa-arvo on osa koko toimintakulttuuria. Tasa-arvon edistäminen on oppilaitoksen kaikkien jäsenten velvollisuus. Erityisesti oppilaitoksen johdon ja henkilökunnan sitoutuminen tasa-arvoa edistäviin tavoitteisiin ja toimenpiteisiin on tärkeää. Tasa-arvosuunnitelman perimmäinen tarkoitus on, että tasa-arvoajatus ja -tavoite saataisiin luontevasti sisällytettyä kaikkeen oppilaitoksen toimintaan.

Jokaisella oppilaalla ja opiskelijalla on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön, jossa ei tarvitse pelätä syrjinnän ja häirinnän kohteeksi joutumista. Oppilaitoksen kaikessa toiminnassa tulee tietoisesti rakentaa turvallisempaa tilaa kaikille oppilaitoksessa työskenteleville oppilaille, opiskelijoille ja henkilökunnan jäsenille. Turvallisemmalla tilalla ymmärretään tilaa, jossa jokainen saa kokea osallisuutta ja arvostusta, ja jossa ei tehdä oletuksia tai epäasiallisia huomioita esimerkiksi ulkonäöstä, seksuaalisuudesta, sukupuolesta, alkuperästä, katsomuksesta, sosioekonomisesta taustasta, terveydestä tai vammaisuudesta.

Koulun toiminnan tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden parantamiseksi keskeisiä kehittämisalueita ovat

- syrjinnän tunnistaminen ja siihen puuttuminen
- turvallisemman tilan rakentaminen
- toiminnan ja käytäntöjen yhdenvertaisuusvaikutusten arviointi ja yhdenvertaisuutta edistävien toimenpiteiden toteutuminen
- osallisuuden lisääminen.

Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumista vaikeuttaviin asenteisiin tulee kiinnittää erityistä huomiota. Syrjivät asenteet ovat usein tiedostamattomia ja syrjivät rakenteet vaikeasti havaittavissa. Ilman asenteellisia muutoksia tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi tehtävät toimenpiteet jäävät vaikutukseltaan pinnallisiksi ja lyhytkestoisiksi.

Tämä suunnitelma toimii pohjana Juuan esi- ja perusopetuksen sekä lukion tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämistyölle. Juuan tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma päivitetään tarvittaessa, mutta vähintään kolmen vuoden välein. Tätä suunnitelmaa täydentävät oppilaitosten opiskeluhuoltosuunnitelmat, jotka sisältävät myös ajan tasalla olevan suunnitelman oppilaiden ja opiskelijoiden suojaamiseksi kiusaamiselta, väkivallalta ja häirinnältä.

2. Tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyvä lainsäädäntö

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) eli tasa-arvolaki ja sen muutos (1329/2014) ja Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014)

Tasa-arvolaki 5 § Tasa-arvon toteuttaminen koulutuksessa ja opetuksessa

Viranomaisten ja koulutuksen järjestäjien sekä muiden koulutusta tai opetusta järjestävien yhteisöjen on huolehdittava siitä, että kaikilla on samat mahdollisuudet koulutukseen ja ammatilliseen kehitykseen sekä että opetus, tutkimus ja oppiaineisto tukevat tämän lain tarkoituksen toteutumista. Tasa-arvoa edistetään koulutuksessa ja opetuksessa oppilaiden ja opiskelijoiden ikä ja kehitys huomioon ottaen.

Tasa-arvolaki 5 a § Toimenpiteet tasa-arvon edistämiseksi oppilaitoksissa

Koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että vuosittain laaditaan oppilaitoskohtaisesti tasa-arvosuunnitelma yhteistyössä oppilaiden tai opiskelijoiden kanssa ja henkilöstön kanssa. Suunnitelma voidaan sisällyttää osaksi opetussuunnitelmaa tai muuta oppilaitoksen suunnitelmaa.

Tasa-arvosuunnitelman tulee sisältää:

- 1) selvitys oppilaitoksen tasa-arvotilanteesta;
- 2) tarvittavat toimenpiteet tasa-arvon edistämiseksi;
- 3) arvio aikaisempaan tasa-arvosuunnitelmaan sisältyneiden toimenpiteiden toteuttamisesta ja tuloksista.

Erityistä huomiota tulee kiinnittää oppilas- ja opiskelijavalintoihin, opetuksen järjestämiseen, oppimiseroihin ja opintosuoritusten arviointiin sekä häirinnän ehkäisemiseen ja poistamiseen.

Yhdenvertaisuuslaki 6 § Koulutuksen järjestäjän velvollisuus edistää yhdenvertaisuutta

Koulutuksen järjestäjän ja tämän ylläpitämän oppilaitoksen on arvioitava yhdenvertaisuuden toteutumista toiminnassaan ja ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi. Edistämistoimenpiteiden on oltava oppilaitoksen toimintaympäristö, voimavarat ja muut olosuhteet huomioon ottaen tehokkaita, tarkoituksenmukaisia ja oikeasuhtaisia.

Koulutuksen järjestäjän on huolehdittava siitä, että oppilaitoksella on suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Koulutuksen järjestäjän ja tämän ylläpitämän oppilaitoksen on varattava oppilaille / opiskelijoille ja heidän huoltajilleen / heidän laillisille edustajilleen mahdollisuus tulla kuulluiksi edistämistoimenpiteistä.

Tasa-arvolaki 6 c § Sukupuoli-identiteetin ja sukupuolen ilmaisuun perustuvan syrjinnän ennaltaehkäisy

Viranomaisten, koulutuksen järjestäjien ja muiden koulutusta tai opetusta järjestävien yhteisöjen sekä työnantajien tulee ennaltaehkäistä sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvaa syrjintää tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti.

3. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyön osa-alueet

3.1 Opetuksen järjestäminen

Esi-, perus- ja lukio-opetuksessa huolehditaan, että oppilaat ja opiskelijat saavat opetussuunnitelman mukaista opetusta, opintojen ohjausta ja kuhunkin tilanteeseen riittävää ja soveltuvaa oppimisen tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Opetuksessa käytettävät työvälineet, työaineet ja oppimateriaalit ovat kaikkien saatavilla. Oppilaat ja opiskelijat eivät saa

joutua epätasa-arvoiseen asemaan esimerkiksi sen vuoksi, että osalla heistä on käytettävissä omia digitaalisia laitteita. Mikäli opetukseen sisältyy leirikouluja, retkiä tai opintokäyntejä, jotka ovat maksullisia, varmistetaan, että kaikilla oppilailla ja opiskelijoilla on mahdollisuus osallistua varallisuudesta huolimatta. Oppilailla ja opiskelijoilla on oikeus saada myös maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämä opiskeluhoito sekä laissa määriteltyt opintososiaaliset edut ja palvelut. Opiskeluhoitoon palveluiden tulee olla yhdenvertaisesti saavutettavissa riippumatta siitä, mistä oppilaitoksesta on kyse.

Opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Kaikissa oppilaitoksissa on toimintamalli kiusaamiseen puuttumiseen ja kiusaamistapausten selvittämiseen. Sen avulla varmistetaan, että oppilaitoksissa puututaan kaikenlaiseen kiusaamiseen ja syrjintään ja kasvatetaan oppilaita ja opiskelijoita, jotka eivät kiusaa muita. Oppilaitoksissa toteutetaan myös säännöllisesti kiusaamiskyselyt.

Oppilaitosten toiminnassa otetaan huomioon oppilaiden ja opiskelijoiden edun ensisijaisuus, heidän oikeutensa ilmaista näkemyksensä ja tulla kuulluksi sekä heidän näkemystensä kunnioittaminen.

3.2 Opiskelijavalinnat

Lukion opiskelijavalinnat perustuvat lukiolakiin (20§/20.10.2013/1044). Hakijoihin sovelletaan yhdenvertaisia valintaperusteita. Juuan lukiossa on keskiarvoraja 6,5. Sukupuolella ei ole vaikutusta opiskelijavalintoihin.

3.3 Opintosuoritusten arviointi

Arviointi on osa opetusta. Sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta perusopetuksen ja lukion arviointikulttuurin keskeisiä piirteitä ovat oikeudenmukaisuus ja eettisyys. Arviointi ei saa kohdistua persoonaan, temperamenttiin tai muihin henkilökohtaisiin ominaisuuksiin.

Sukupuoli ei saa vaikuttaa arviointiin. Sukupuolitietoinen arviointi tarkoittaa, että arviointi on

tasapuolista eikä perustu oppilaan sukupuoleen tai sukupuoleen liitettyihin stereotypioihin.

Arviointi perustuu tavoitteiden saavuttamiseen. Tavoitteet ja arviointiperusteet kerrotaan oppilaille oppimisjakson ja opiskelijoille opintojakson alussa. Oppilaan ja opiskelijan ikä huomioiden häntä ohjataan asettamaan itse tavoitteita omalle oppimiselleen. Arvioinnin tulee olla oppimista ohjaavaa. Arvioinnissa käytetään monipuolisia menetelmiä ja opettajan on annettava jatkuvaa palautetta edistymisestä. Oppilaalle ja opiskelijalle on annettava mahdollisuus osoittaa osaamistaan erilaisilla tavoilla. Perusopetuksessa käyttäytyminen arvioidaan erikseen, eikä oppilaan käytös vaikuta yksittäisestä oppiaineesta saatavaan arvosanaan. Oppilaalla ja opiskelijalla on oikeus saada tietoa opettajalta arviointiperusteiden soveltamisesta häneen. Oppilaitosten sisällä on yhtenäinen arviointikulttuuri.

3.4 Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustietoinen opetus ja ohjaus

Oppilaan ja opiskelijan ominaisuudet, kuten sukupuoli, ihonväri, uskonto, äidinkieli tai terveydentila voivat vaikuttaa siihen, millaisia kuvia ja malleja ihmisyydestä, osaamisesta ja uramahdollisuuksista hänelle oppilaitoksessa tarjotaan.

Tämän tuloksena oppilas tai opiskelija saattaa kokea opiskellessaan oppilaitoksessa turvattomuutta, osattomuutta, väheksyntää ja yksinäisyyttä. Ennakko-olettamat voivat tarkoittaa esimerkiksi sisäistettyä käsitystä tietyn sukupuolen, ihonvärin, uskonnon tai äidinkielen paremmasta sopivuudesta johonkin asiaan, tehtävään tai asemaan. Ne voivat näyttäytyä myös odotuksina ja oletuksina siitä, miltä henkilöiden tulisi näyttää ja miten heidän pitäisi käyttäytyä ja puhua. Erilaiset ennakko-olettamat voivat rajoittaa toimintaamme valinnoistamme riippumatta.

Jokaisen on voitava olla oma itsensä

Esi-, perus- ja lukio-opetuksen tehtävänä on mahdollistaa se, että jokainen voi olla oma ainutlaatuinen itsensä. Opetuksessa tulee tunnistaa olemassa olevia odotuksia ja oletuksia ja

purkaa niitä. Opetus ei saa ylläpitää oppilaita ja opiskelijoita rajoittavia normeja, ja tähän vaaditaan tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustietoisuutta. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustietoinen opetus perustuu herkkyydelle tunnistaa yksilöllisyys ja persoonallisuus jokaisessa oppijassa.

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustietoisessa opetuksessa tunnistetaan ja puretaan eriarvoistavia yhteiskunnallisia ja kulttuurisia rakenteita. Opetuksen ja ohjauksen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustietoisuus vaatii pitkäjänteistä työtä, ja sitä on tärkeää edistää oppilaitoksen johtamisella, johdonmukaisella tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelulla sekä riittävällä opettajien ja oppilaitosten henkilöstön täydennyskoulutuksella.

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustietoisessa opetuksessa opettaja tiedostaa ja pyrkii luopumaan mahdollisista eriarvoistavista ja stereotyyppisistä käsityksistään, jotka ilmenevät asenteissa, käyttäytymisessä sekä siinä, miten oppilas ja opiskelija kohdataan yksilönä. Eriarvoistavat prosessit, teot ja sanat saattavat jäädä piiloon opetuksessa ja oppilaitoksen toiminnassa, jos ihmisten ominaisuuksista ja niiden vaikutuksista ei puhuta.

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustietoinen opettaja

- ymmärtää eriarvoistavia sosiaalisia ja kulttuurisia tekijöitä sekä tietää, että niihin voi vaikuttaa
- tunnistaa omia taipumuksiaan suhtautua oppilaisiin ja opiskelijoihin heidän ominaisuuksien mukaan
- antaa oppilaille ja opiskelijoille tilaa olla omanlaisensa ilman stereotyyppisiä odotuksia
- osaa tukea oppilaan ja opiskelijan kasvua ja identiteetin rakentumista silloinkin, kun hän on epävarma identiteetistään tai kuuluu vähemmistöön
- purkaa työyhteisössään opetuksen toiseuttavia ajattelu- ja vuorovaikutusmalleja sekä käytäntöjä
- osaa analysoida oppilaiden ja opiskelijoiden kanssa kohtaamia rakenteellisia, eriarvoistavia tekijöitä
- edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta aktiivisesti omassa opetuksessaan ja oppilaitosyhteisössään valitessaan oppimateriaaleja, työtapoja ja yhteistyökumppaneita
- kehittää oppilaitoksen toimintakulttuuria tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustietoisemmaksi sekä osallistuu oppilaitoksen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitteluun.

Esi-, perus- ja lukio-opetuksessa oppikirjojen ja muiden oppimateriaalien mahdolliseen tapaan rakentaa ja toistaa yhteiskunnallisia stereotypioita tulee suhtautua kriittisesti. Oppimateriaalit voivat edelleenkin ylläpitää esimerkiksi sukupuolisuuteen liittyvää segregatiota. Tämän välttämiseksi, opetuksessa ja ohjauksessa käytettävissä kuvituksissa, tarinoissa ja esimerkeissä pyritään tuomaan esiin ihmisten ja perheiden moninaisuutta.

Jokainen opettaja ohjaa oman opetuksensa yhteydessä oppilaita ja opiskelijoita valintoihin, ammatteihin ja tulevaisuuteen. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustietoisien ohjauksen keskeinen päämäärä, oppilaan ja opiskelijan toimijuuden ja toimintakyvyn vahvistuminen, merkitsee hänen kykyään tehdä mielekkäitä oppiaine- ja muita valintoja ja merkityksellisiä suunnitelmia, jolloin oppilaan ominaisuudet tai sukupuoli ei asetu tiedostamattomaksi rajoitteeksi tai esteeksi. Ohjauksessa sukupuolten moninaisuus on nostettava näkyviin, jotta tasa-arvoisuutta voidaan lisätä. On myös tärkeää huomioida kaveripiirin merkitys ja tiedostaa, että oppilaalle tai opiskelijalle voi olla vaikeaa tehdä vertaisryhmästään poikkeavia valintoja. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustietoisien ohjaus perustuu vuoropuheluun ja edistää kriittistä reflektiota, omien arvojen, uskomusten ja oletusten pohdintaa. Eri-ikäisten oppijoiden kohdalla tämä tarkoittaa kehitysvaiheen huomioivia toimintatapoja. Ohjaajan on tärkeä muistaa, että kaikenikäisillä oppilailla/opiskelijoilla on kykyä ja intoa tarkastella elämänpiirinsä kokemuksia tiedostavasti.

Ohjaajan on hyvä pohtia, merkitseekö toimijuuden vahvistuminen ja toimintakyvyn lisääntyminen eri oppilaiden ja opiskelijoiden kohdalla erilaisia asioita. Onko oppiainevalinta, koulutusura tai ammatti määräytynyt jo etukäteen oppilaan/opiskelijan ominaisuuksien mukaan, ja johdattelevatko nämä käsitykset ohjausprosessin kulkua? Henkilökohtaisessa ohjauksessa liikutaan alueella, joka edellyttää ohjaajalta erityistä herkkyyttä tunnistaa oppilaan/opiskelijan identiteettiä ja arvioihin liittyviä pohdintoja ja niiden merkitystä oppilaan/opiskelijan tulevaisuutta koskevissa päätöksenteossa ja valinnoissa. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustietoinen ohjaus perustuu vuoropuheluun oppilaan/opiskelijan kanssa ja

edistää kriittistä pohdintaa arvoista, uskomuksista ja oletuksista.

Koulutuksen kaikilla tasoilla on pyrittävä vapautumaan asenteista ja käytänteistä, jotka ohjaavat tekemään

- oppiaineita
- opintojaksoja
- oppimääriä
- koulutusala
- ammattia tai
- uraa

koskevia valintoja yhteiskunnallisten stereotyyppien mukaan.

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus varmistetaan myös oppilaitoksen muussa toiminnassa. Näitä ovat kirjastotoiminta, kerhotoiminta sekä oppilaitosruokailu, välitunnit, päivänavaukset, juhlat, retket, opintokäynnit ja leirikoulut. Käytännössä tasa-arvoisuuden ja yhdenvertaisuuden toteutuminen ilmenee esimerkiksi tehtävien jaossa, aineistojen valinnassa, asiantuntijoiden valinnoissa, kansainvälisten yhteyksien rakentamisessa ja juhlaohjelmissa. Oppilaita ja opiskelijoita kannustetaan ja palkitaan rohkaisten heitä vapautumaan stereotyyppisistä valintamalleista. Oppilaitosten tapahtumissa ja näytelmissä tehtäviä ja rooleja jaetaan stereotyyppisten, kuten ikä-, pituus-, ihonväri- ja sukupuolisuuteen liittyvien, rajojen yli.

3.5 Häirinnän ehkäiseminen ja poistaminen

Tasa-arvolaki kieltää häirinnän kaikissa muodoissaan. Häirintä on ei-toivottua käytöstä, jolla loukataan toisen koskemattomuutta. Lähtökohtana on henkilön oma kokemus. Se, mitä koetaan häirinnäksi tai ahdisteluksi, riippuu henkilöstä, tilanteesta, osapuolten välisestä suhteesta ja vuorovaikutuksesta sekä aikaisemmista kokemuksista. Häirinnällä luodaan usein uhkaava, nöyryyttävä tai ahdistava ilmapiiri. Sillä on yhtymäkohtia kiusaamiseen, mutta häirinnän ei tarvitse aina olla ilkeämielistä. Vakavimmillaan häirintä voi muuttua väkivallaksi ja rikokseksi. Sukupuoleen perustuva häirintä on ei-toivottua käytöstä, joka liittyy sukupuoleen,

sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustietoinen oppilaitos tunnistaa sukupuoleen perustuvan ja seksuaalisen häirinnän, ja puuttuu siihen myös silloin kun se kohdistuu sukupuoltaan epätyypillisesti ilmaiseviin oppilaisiin ja opiskelijoihin.

Juuan esi-/perusopetuksessa ja lukiossa opiskelevien tai työskentelevien tulee kohdella toisiaan kunnioittavasti ja tasavertaisesti. Minkäänlaista henkilöön tai ryhmään kohdistuvaa seksuaalista tai muuta häirintää - ei henkistä eikä fyysistä suvaita. Epäasialliseen kielenkäyttöön ja käyttäytymiseen puututaan suunnitelmallisesti. Vakavimmat tapaukset ovat aina rikoksia ja niiden selvittely kuuluu poliisille.

3.6 Syrjintä

Syrjinnällä tarkoitetaan yhdenvertaisuuslain 6 § mukaan:

- 1) sitä, että jotakuta kohdellaan epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta kohdellaan, on kohdeltu tai kohdeltaisiin vertailukelpoisessa tilanteessa (välitön syrjintä);
- 2) sitä, että näennäisesti puolueeton säännös, peruste tai käytäntö saattaa jonkun erityisen epäedulliseen asemaan muihin vertailun kohteena oleviin nähden, paitsi jos säännöksellä, perusteella tai käytännöllä on hyväksyttävä tavoite ja tavoitteen saavuttamiseksi käytetyt keinot ovat asianmukaisia ja tarpeellisia (välillinen syrjintä)
- 3) henkilön tai ihmisryhmän arvon ja koskemattomuuden tarkoituksellista tai tosiasiallista loukkaamista siten, että luodaan uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai hyökkäävä ilmapiiri (häirintä);
- 4) ohjetta tai käskyä syrjiä.

Elämänkatsomus, vakaumus ja mielipide

Yhdenvertaisuuslaki kieltää syrjinnän vakaumuksen perusteella, sekä oman syrjivän käytöksen perustelemisen vakaumuksella. Syrjintä vakaumuksen perusteella tarkoittaa ihmisen elämänkatsomuksellisten arvojen loukkaamista. Juuassa esi-, perus- ja lukio-opetuksessa kunnioitetaan ihmisten erilaisia elämäntapoja ja arvoja. Ilmapiiri on erilaisia vakaumuksia kohtaan avoin ja erilaisiin vakaumuksiin suhtaudutaan yhdenvertaisesti. Koska epäkunnioittava suhtautuminen toisen vakaumukseen saattaa johtua tietämättömyydestä ja ennakkoluuloista, opetuksessa käsitellään ja tuodaan keskusteluun esille tasapuolisesti yhteiskunnassa ilmeneviä erilaisia arvomaailmoja. Virallisessa tiedotuksessa ja henkilökunnan antamassa neuvonnassa kunnioitetaan erilaisia vakaumuksia ja erilaisia arvopohjia. Ruokailussa otetaan huomioon vakaumukset sekä erityisruokavaliot.

Etninen tausta, kansallisuus ja kieli

Etnisestä taustastaan, kansallisuudestaan tai kielestään riippumatta kaikki ovat samanarvoisia. Oppilaiden, opiskelijoiden, henkilökunnan ja vierailijoiden oikeutta etniseen ja kulttuuriseen identiteettiin kunnioitetaan. Rasismia ja etnistä syrjintää ei sallita. Tavoitteena on, että syrjintä ehkäistään jo ennalta. Syrjintätapaukset tunnistetaan ja niihin puututaan välittömästi. Monimuotoisuutta arvostavaa ja keskustelevaa toimintakulttuuria kehitetään sekä tuetaan tasa-arvoista kohtaamista ja vuorovaikutusta. Tarvittaessa käytetään tulkkipalveluita, jotta esimerkiksi oppilaitoksen ja kodin yhteistyötä voidaan toteuttaa huoltajan äidinkielestä huolimatta. Erilaisia ajattelu- ja toimintatapoja sallitaan ja hyväksytään. Monikulttuurisuutta pidetään positiivisena resurssina, johon erilaiset ihmiset tuovat täydentävää osaamista. Monimuotoista osaamista pyritään hyödyntämään kaikessa toiminnassa.

Sukupuolen moninaisuus

Sukupuoli ei ole pelkistettävissä vain kahteen, toisistaan selvästi erotettavaan sukupuoleen. Käsite sukupuolen moninaisuus pitää sisällään kaikki sukupuolet ja sukupuoli-identiteetit, sukupuolipiirteiden variaatiot sekä sukupuolen ilmaisun muodot. Sukupuolen moninaisuuden ymmärtäminen ja hyväksyminen auttaa laajentamaan käsitystämme siitä, millaisia voimme ja saamme olla ihmisinä, tyttöinä, poikina, naisina, miehinä tai muun sukupuolisina. Esi-, perus- ja lukio-opetuksessa opetussuunnitelmien noudattaminen velvoittaa lisäämään tietoa ja ymmärrystä sukupuolen moninaisuudesta.

Juuassa esi-/perusopetuksessa ja lukiossa sukupuolen moninaisuudelle tai sukupuoleettomuuden ilmaisulle, sukupuoli-identiteetin ja seksuaalisen suuntautumisen kehittymiselle ja sen pohtimiselle annetaan tilaa ja aikaa. Oppilaan, opiskelijan, henkilökuntaan kuuluvan ja vierailijan seksuaalista suuntautumista ja sukupuoli-identiteettiä kunnioitetaan. Seksuaaliseen suuntautumiseen tai sukupuoliseen identiteettiin perustuvaa syrjintää ei sallita. Erilaisten ihmisten kohtaamisen ja arvostamisen kulttuuria tuetaan ja edistetään. Hyväksyvää, avointa ja sallivaa ilmapiiriä rakennetaan tietoisesti ja suunnitelmallisesti. Oppilaat, opiskelijat ja henkilökunta ottavat toiminnassaan ja tiedotuksessaan huomioon seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuolen moninaisuuden. Seksuaalisuuden ja sukupuolten moninaisuudesta kerrotaan ja keskustellaan oppitunneilla osana opetussuunnitelmia ja opetusta.

Esteettömyys ja saavutettavuus

Esteettömyyden ja saavutettavuuden edistäminen lisää yhdenvertaisuutta. Ketään ei syrjitä vamman tai terveydentilan perusteella. Ihmisen kohtelu on yhdenvertaista ja asiallista, on sitten kyse psyykkisestä tai fyysisestä sairaudesta tai vammasta. Oppilaalla ja opiskelijalla (ja henkilökuntaan kuuluvalla) on oikeus päättää, mitä hän kertoo yhteisönsä henkilöille

terveydentilastaan tai vammastaan. Asiasta sovitaan aina alaikäisen huoltajan kanssa. Oppilaitoksessa tehdään mahdollisuuksien mukaan erityisjärjestelyjä tai opiskelupaikka osoitetaan oppilaitokseen, jossa erityisjärjestelyt ovat mahdollisia. Näistä sovitaan erikseen asianomaisen kanssa. Esteettömät kulkureitit merkitään selkeillä opasteilla. Esteettömyys (portaat, hissit, ovet, wc-tilat, valaistus, hälyä ja kaikua vaimentavat materiaalit) varmistetaan suunniteltaessa uusia rakennuksia tai peruskorjattaessa vanhoja tiloja. Koulujen viestintää (verkkosivut, oppaat, esitteet, opetusmateriaali, asiakirjat ja näissä käytetty kieli) toteutetaan siten, että se on kaikkien saavutettavissa.

4. Toiminta syrjintä- ja häirintätapauksissa

Syrjinnän ja häirinnän ehkäiseminen

Häirintää pyritään ennaltaehkäisemään seuraavin toimenpitein:

- Jokaisessa opetusryhmässä keskustellaan häirintään liittyvistä asioista yhteisten ohjeistusten mukaisesti.
- Erityisesti kiinnitetään huomiota uusien oppilaiden ja opiskelijoiden sopeutumiseen kouluun.
- Oppilaitoksilla on kiusaamistapausten käsittelyyn selkeät toimintaohjeet.
- Oppilaitoksissa pyritään luomaan toimintakulttuuri, jossa häirinnän sivustaseuraajia ei ole, vaan jokainen osaa ja uskaltaa puuttua oppilaitosyhteisössä esiintyvään häirintään ja pitää häirityn puolta.

Syrjintään ja häirintään puuttuminen

- Ensisijaisena vastuuhenkilönä on aikuinen (opettaja tai opiskeluhoollon henkilö; opiskeluterveydenhoitaja, kuraattori jne. tai kuka tahansa muu henkilökuntaan kuuluva), joka on ensimmäisenä tilanteessa mukana.
- Keskustellaan asianosaisten kanssa ja selvitetään tilanteen kulku.
- Kirjataan tapahtumat.
- Järjestetään osapuolien kuuleminen ja sovitaan, että häirintä loppuu ja tehdään selväksi, mitä tapahtuu jatkossa, jos sopimus ei pidä.
- Sovitaan seurannasta.
- Ilmoitetaan asiasta vakavuusasteen mukaan huoltajalle, opiskeluhooltohenkilöstölle, koulukuraattorille jne.

- Suoritetaan mahdolliset kurinpitotoimet.
- Opiskeluhoolto huolehtii, että sekä häirinnän kohde että tekijä saavat tarvitsemansa tuen. Mikäli kyseessä on laajempi ilmiö, päätetään yhteisistä toimintatavoista.
- Seurataan, toistuuko tilanne.
- Jos tilanne toistuu, pyydetään tekijän huoltajat mukaan selvittämään tilannetta ja pohtimaan, mitä tehdään seuraavaksi. Vakavammissa tapauksissa arvioidaan myös lastensuojelun ja poliisin tarve.

Oppilaitoksen johto, opettajat ja muu henkilöstö ovat velvollisia reagoimaan havaitsemaansa syrjintään ja häirintään heti ja ottamaan sen vakavasti. Lapselta tai nuorelta ei voida edellyttää, että hän osaa tai uskaltaa kertoa kokemastaan loukkaavasta ja vastenmielisestä käytöksestä.

5. Tasa-arvon edistäminen ikäryhmittäin

5.1 Esiopetus

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet ohjaavat edistämään tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta. Esiopetuksen tavoitteeksi on määritelty lapsen mahdollisuus kehittää kykyjään ja tehdä valintoja ilman lapsen ominaisuuksista johtuvia ennakko-odotuksia ja rajoituksia. Tasa-arvotyö pyritään toteuttamaan pienten lasten kanssa osana esiopetuksen arjen työtä. Kasvattajayhteisön tulee pohtia omia tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta koskevia asenteitaan työyhteisössään sekä sitä, miten ne näkyvät puheissa, eleissä, teoissa ja toimintatavoissa. On erittäin tärkeää tiedostaa, mitä aikuisten käytös viestittää lapsille. Kielteinen viestintä ja kohtaaminen korvataan myönteisellä ja kannustavalla viestinnällä ja kohtaamisella, jotka tukevat lapsen identiteetin ja itsetunnon kasvua ja kehitystä. Huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä otetaan huomioon muun muassa perheiden moninaisuus, yksilölliset tarpeet ja tasa-arvoinen vuorovaikutus. Oppimisen alkumetreillä huoltajien osallistaminen tasa-arvoa edistävään ja moninaisuutta kunnioittavaan kasvatukseen on erityisen tärkeää.

Esimerkkikysymyksiä Tasa-arvo on taitolaji- oppaasta, joita opettajat voivat pohtia:

- Miten tuetaan sukupuolten välisiä ystävyyssuhteita?
- Haluaisivatko tytöt leikkiä merirosvoa ja pojat prinsessaa?
- Miten toimia tilanteessa, jossa lapsi ilmaisee sukupuoltaan epätyypillisesti?

5.2 Alkuopetus

Vuosiluokat 1 ja 2 ovat koululaiseksi kasvamisen aikaa, jolloin oppilas rakentaa identiteettiään oppijana ja kouluyhteisön jäsenenä. Koulussa ei sallita minkäänlaista kiusaamista eikä syrjivää käyttäytymistä. Oppilaan rakentaessa omaa identiteettiään ymmärtävä ja moninaisuuteen myönteisesti suhtautuva opettaja on avainasemassa. Oppilaita opetetaan tunnistamaan identiteettiinsä ja ominaisuuksiinsa liittyviä odotuksia ja luuloja ja heitä autetaan ymmärtämään, että heidän ei tarvitse rajoittaa omaa toimintaansa niiden mukaan. Opetuksessa on tärkeää, että jokainen oppilas tulee kuulluksi omine havaintoineen ja kokemuksineen. Työtapojen ja oppimisympäristöjen monipuolisuudella varmistetaan mahdollisimman monelle myönteisiä oppimiskokemuksia. Oppimateriaalien valinnassa kiinnitetään huomiota sukupuolen moninaisuuden esittämisen tapaan sekä kuvastoissa että teksteissä.

Esimerkkikysymyksiä Tasa-arvo on taitolaji- oppaasta, joita opettajat voivat pohtia:

- Onko tilanteita, joissa ryhmäjako sukupuolisuuden perusteella on ehdottoman tarpeen?
- Miten kannustetaan oppilaita itsenäisiin ja rohkeisiin valintoihin?
- Kasvaako kaikista tytöistä naisia ja pojista miehiä?

5.3 Vuosiluokat 3–6

Vuosiluokat 3–6 ovat otollista aikaa vahvistaa oppilaan tasa-arvo-osaamista. Oppilaan omien opiskelutapojen ja -taitojen arviointi kehittyy ja monipuolisuus lisääntyy. Oppilaiden osallisuus ja osuus opetuksen suunnittelussa lisääntyy. Varhaismurrosikään kuuluva kiinnostus eettisiin ja moraalisiin kysymyksiin rikastaa opetusta. Vuosiluokilla 3–6 opettaja kohtaa monenlaisissa kehitysvaiheissa olevia varhaismurrosikäisiä oppilaita. Opettajan on tärkeää etsiä luontevia ja kannustavia tapoja käsitellä oppilaidensa kanssa heidän kasvuaan.

Oppilaat tulevat tässä kouluvaiheessa entistä tietoisemmiksi omasta identiteetistään. Tyypillistä

on, että oppilaat haluavat sitoutua vahvasti oman sukupuolensa ryhmään. Vuosiluokkien 3–6 aikana riskinä on, että ystävyssuhteet tyttöjen ja poikien välillä seksualisoidaan. Tätä seksualisointia voi olla sekä aikuisten että ikätoverien puheessa. Jos oppilas ei tunne selkeästi kuuluvansa tyttöjen tai poikien ryhmään, hän voi tarvita opettajalta tukea omassa kasvussaan. Opettaja voi kokea epätyypillisen sukupuolen ilmaisun tukemisen haasteellisenä.

Oppilaan tulee saada kokea olevansa osa sukupuolten moninaisuutta edistävää yhteisöä. Oppilaat oppivat arvioimaan, kohdellaanko kaikkia yhdenvertaisesti sukupuolesta riippumatta. Oppilaan tulisi myös pystyä pohtimaan ja arvioimaan omaa toimintaansa sekä tarvittaessa muuttamaan sitä. Opettaja puuttuu oppilaiden keskinäiseen epätasa-arvoiseen käyttäytymiseen. Sukupuolisuuteen liittyvää kiusaamista ja häirintää voidaan ennaltaehkäistä opettelemalla tunnistamaan sitä omassa ja toisten käyttäytymisessä sekä opettelemalla vastustamaan vertaispainetta.

Esimerkkikysymyksiä Tasa-arvo on taitolaji- oppaasta, joita opettajat voivat pohtia:

- Millaista sukupuolikuvastoa oppimateriaalit sisältävät?
- Saavatko tytöt yhtä paljon puheenvuoroja kuin pojat?
- Miten tuen oppilasta, joka ei identifioitu vain yhteen sukupuoleen?

5.4 Vuosiluokat 7–9

Jokainen opettaja ohjaa oppilaita tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen omassa oppiaineessaan ja kouluyhteisön kaikessa toiminnassa. Useimmilla oppilailla on jo käsitys identiteetistään, mutta se voi vielä muuttua. Perinteiset stereotypiat rajoittavat itsensä ilmaisua. Oppilaiden tulisi osata tunnistaa identiteettiinsä perustuva häirintä ja tietää, ettei se ole kohteen syytä, ja että tilanteeseen voi saada apua. Oppilaita tuetaan yhteisöllisyyteen, joka ei hyväksy kiusaamista, häirintää, sukupuoleen perustuvaa häirintää, rasismia eikä muuta syrjintää.

Segregaation tietoinen vähentäminen ja perinteisten sukupuolirajojen ylittämisen tukeminen opiskelu- ja ammattivalinnoissa on erityisen tärkeää vuosiluokilla 7–9. Kaikkien oppilaiden tulee saada monipuolisia oppimiskokemuksia, omaehtoisia kokemuksia työelämästä ja ajantasaista tietoa työelämän tarjoamista mahdollisuuksista. TET-harjoittelussa oppilaita kannustetaan

valitsemaan harjoittelupaikka yksilöllisesti ja oman mielenkiinnon mukaan. Epätyypillisistä TET-valinnoista kiinnostuneita tuetaan. Oppilaita rohkaistaan tekemään myös valinnaisainevalintoja omista lähtökohdistaan.

Esimerkkikysymyksiä Tasa-arvo on taitolaji- oppaasta, joita opettajat voivat pohtia:

- Mitä erityistä sukupuoli- ja tasa-arvoisuustietoisuus tarkoittaa omassa oppiaineessani?
- Miten voi rohkaista oppilaita tekemään epätyypillinen koulutusalan tai ammatin valinta?
- Kasvaako oppilaistani tasa-arvotoimijoita?

5.5 Lukio

Perusopetuksen loppuun mennessä jokaisella on hyvä olla riittävä tasa-arvo-osaaminen yhteiskunnassa toimimista varten. Lukiossa tätä osaamista voidaan vielä vahvistaa. On tärkeää, että perusopetuksen oppilaat ja lukion opiskelijat osaavat tarkastella ammatteihin ja aloihin liittyviä stereotypioita kriittisesti. Opiskelijoita rohkaistaan tekemään opintoihin ja työhön liittyvät valintansa perustellusti omista lähtökohdistaan. Lukio-opiskelussa tasa-arvo ja yhdenvertaisuus ovat tärkeitä perusarvoja, joita pyritään toteuttamaan oppilaitoksen jokapäiväisessä toiminnassa. Kaikkia kannustetaan löytämään omat henkilökohtaiset vahvuutensa ja kiinnostuksen kohteensa. Opiskelijat otetaan mahdollisimman paljon mukaan oppilaitoksen asioiden suunnitteluun ja toteuttamaan tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta.

6. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyö Juuan oppilaitoksissa

Tasa-arvoisessa ja yhdenvertaisessa oppilaitoksessa jokainen oppija on osa oppilaitosyhteisöä omana ainutlaatuisena itsenään. Oppilaitoksen henkilökunta on tasa-arvotietoista ja koulun johto sekä opetuksen järjestäjä antavat täyden tukensa koulussa tehtävälle tasa-arvotyölle. Tasa-arvon edistämistä opetustilanteissa sekä opetushenkilöstön taitoa tunnistaa ja korjata omia toimintatapojaan kehitetään mahdollisella henkilöstökoulutuksella.

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustietoisessa oppilaitoksessa vallitsee tasa-arvoa ja sukupuolen

moninaisuutta arvostava ilmapiiri.

Tasa-arvoisessa ja yhdenvertaisessa oppilaitoksessa jokaisen koululaisen oikeus oppimiseen ja hyvinvointiin toteutuu. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustietoisien oppilaitoksen toimintakulttuuri edistää osallisuutta ja yhteisöllisyyttä. Opiskeluhuollolla sekä oppimisen ja koulunkäynnin tuella on erityinen merkitys ennaltaehkäisevässä työssä sekä varhaisen tuen toteuttamisessa.

Tukimuodoilla parannetaan kaikkien oppilaiden ja opiskelijoiden kasvun, kehityksen ja oppimisen edellytyksiä.

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustietoisessa oppilaitoksessa yhteistyö huoltajien kanssa on avointa ja kannustavaa. Huoltajailloissa ja tapaamisissa huoltajien kanssa keskustellaan myös tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusasioista, jotta koti ja oppilaitos voivat yhdessä tukea oppilasta ja opiskelijaa hänen yksilöllisen oppimispolkunsu rakentamisessa. Erityisen tärkeää yhteistyö on oppilaan ja opiskelijan opinpolun nivelvaiheissa sekä oppimisen tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa. Yhteistyössä otetaan huomioon kaikki huoltajat ja erilaiset perheet. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustietoinen oppilaitos tunnistaa myös sateenkaariperheiden erityispiirteet ja muokkaa käytäntöjään vastaamaan perheiden monimuotoisuutta. Oppilaitosten tulee aktiivisesti arvioida tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumista omassa oppilaitoksessa. Oppilaitoksen toiminnan kehittämiseen tähtäävä suunnitelmallinen tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistävä työ tehdään aina yhteistyössä henkilöstön ja oppijoiden kanssa. Oppilaat ja opiskelijat osallistuvat oppilaitoksessa tehtävään suunnitelmalliseen työhön alusta lähtien kunkin ikä ja kehitys huomioiden. Oppilaitoksen velvollisuus on selvittää, miten oppilaat ja opiskelijat kokevat tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutuneen omassa oppilaitoksessaan.

Tämä suunnitelma käydään läpi oppilaitosten henkilökunnan kanssa ja varmistetaan, että kaikki kouluyhteisön aikuiset tiedostavat suunnitelman tavoitteen ja toteuttamisen. Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämistä tuodaan esille myös opetuksessa ja keskusteluissa oppilaiden ja opiskelijoiden kanssa. Tavoitteena on, että syntyy yhteinen ymmärrys siitä, millainen on tasa-arvoinen ja yhdenvertainen oppilaitos, mitä tasa-arvo ja

yhdenvertaisuus yleensä ja erityisesti omassa oppilaitoksessa merkitsevät, mihin tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi sekä suunnittelulla pyritään, mikä voi estää tai edistää tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumista ja mitä uutta käsitys sukupuolen moninaisuudesta voi tuoda oppilaitoksen käytänteisiin. Perusopetuksessa ja lukiossa on tehty selvitys oppilaitosten tasa-arvotilanteesta syksyn 2025 aikana. Kyselyt on laadittu yhteistyössä oppilaiden, opiskelijoiden ja opettajien kanssa niin, että ne saadaan mahdollisimman sopiviksi kullekin ikäkaudelle. Oppilaitoksissa käytetään yhtenäisiä kyselyjä ja keskustelupohjia. Tuloksia käsitellään yhdessä oppilaiden ja opiskelijoiden, huoltajien sekä opetus- ja opiskeluhuollon henkilöstön kanssa.

Tulosten perusteella oppilaitoksissa sovitaan mahdollisimman konkreettiset toimet tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Tavoitteiden toteutumista tarkastellaan lukuvuoden 2026–2027 aikana, jonka jälkeen työ jatkuu koulujen tarpeiden mukaisesti. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma päivitetään viimeistään 2028, jolloin kartoitetaan oppilaitosten tilannetta ja tarkastellaan edellisten toimenpiteiden vaikutusta.

7. Sanasto

Opinto-sosiaaliset edut: Eri vaiheissa opinpolkua saadut edut, osa voi olla maksuttomia, osa omakustannusosuuden sisältäviä tarvikkeita tai palveluita; opiskelijaruokailu, terveydenhuolto, koulukuljetus jne.

Eettisyys: siveellisyys, moraalisuus

Temperamentti: luonteenlaatu

Stereotypia: samaa toistava käyttäytyminen

Arviointikulttuuri: yhteisesti sovitut menetelmät kuinka arvioinnit toteutetaan lainsäädännön puitteissa

Segregaatio: sukupuoleen tai sukupuoli-identiteettiin liittyvä syrjintä

Reflektio: harkinta, pohdinta, järkeily

Etninen tausta: kansaa, heimoa koskeva tausta

Kasvattajayhteisö: oppilaitoksen/päiväkodin henkilökunta, lasta arjessa ympäröivä yhteisö; vanhemmat, naapurit

Sateenkaariperhe: perhe, perhe, joissa yksi tai useampi vanhemmista kuuluu seksuaali- tai sukupuolivähemmistöön

Lähteet

Sanoista tekoihin -opas

<https://www.oph.fi/fi/teemat-ja-kehittaminen/tasa-arvo-ja-yhdenvertaisuus/sanoista-tekoihin-opas-toiminnalliseen-tasa-arvo-ja-yhdenvertaisuussuunnitteluun-koulussa> (2025)

Tasa-arvotyö on taitolaji – Opas sukupuolen tasa-arvon edistämiseen perusopetuksessa -
Opetushallituksen julkaisu 2015

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/173318_tasa_arvotyö_on_taitolaji_0.pdf

Tasa-arvolaki

<https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/1986/609?language=fin>

Oppia kaikille!: Yhdenvertaisuussuunnittelun opas laitoksille

<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/items/34325e06-3159-4645-9b44-2bbee7387431>

Yhdenvertaisuuslaki

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141325>

Lapsen oikeuksien sopimus (YK)

<https://www.unicef.fi/tyomme/lapsen-oikeudet/lapsen-oikeuksien-sopimus/lapsen-oikeuksien-sopimus-tiivistettyna/>

Tasa-arvoinen varhaiskasvatus, verkkomateriaali (OPH:n rahoittama hanke 2012–2014)

<http://www.tasa-arvoinenvarhaiskasvatus.fi/>

Tasa-arvoisen kasvattajan muistilista

<http://tasa-arvoinenvarhaiskasvatus.fi/wp-content/uploads/2019/05/Tasa-arvoisen-kasvattajan-muistilista.pdf>